DOI 10.69085/nok20261348

УДОВЛЕТВОРЕНОСТ И НЕРВНОСТ ПРИ ЕВРОПЕЙСКИТЕ УЧЕНИЦИ: РОЛЯТА НА СОЦИАЛНАТА ПОДКРЕПА И УЧИЛИЩЕТО

Венелина Стоева
venelina.stoeva@uni-plovdiv.bg

Резюме: *Статията изследва връзките на социалната подкрепа, училищната среда и семейното благосъстояние с удовлетвореността от живота и честата нервност при европейските ученици. Проверени са хипотези за благоприятни асоциации на подкрепата и неблагоприятни асоциации на учебния натиск и ниското благосъстояние. Извършен е вторичен анализ на индивидуални данни от HBSC 2017/2018 за 197 931 ученици на 11, 13 и 15 години от 39 държави и региони, включително 4 548 от България. Приложени са претеглени описателни и корелационни анализи и регресионни модели с контрол за пол, възраст и държава. Средната удовлетвореност е 7,74, а честата нервност обхваща 25,5% от извадката. Семейната подкрепа има най-силна положителна условна връзка с удовлетвореността, а учебният натиск – най-силна условна връзка с нервността сред разглежданите контекстуални показатели. За България стойностите са съответно 7,83 и 39,1%. Описателната съпоставка с официални агрегирани резултати от HBSC 2021/2022 показва актуалността на разглежданите социални измерения, без да възпроизвежда индивидуалните модели. Напречният самоотчетен дизайн не позволява причинни изводи. Резултатите подкрепят съчетаването на семейна ангажираност, подкрепящ училищен климат и ограничаване на прекомерния учебен натиск.*

Ключови думи: *психологическо благополучие; нервност; училищен климат; социална подкрепа; HBSC*

LIFE SATISFACTION AND NERVOUSNESS AMONG EUROPEAN SCHOOLCHILDREN: THE ROLE OF SOCIAL SUPPORT AND SCHOOL

Venelina Stoeva
venelina.stoeva@uni-plovdiv.bg

Abstract: *This article examines associations of social support, school environment, and family affluence with life satisfaction and frequent nervousness among European schoolchildren. Hypotheses predicted favourable associations for support and unfavourable associations for schoolwork pressure and low affluence. A secondary analysis used individual HBSC 2017/2018 data from 197,931 students aged 11, 13, and 15 across 39 countries and regions, including 4,548 Bulgarian participants. Weighted descriptive, correlational, and regression analyses were conducted, with regression models controlling for sex, age, and country. Mean life satisfaction was 7.74, and 25.5% reported frequent nervousness. Family support showed the strongest positive conditional association with life satisfaction, while schoolwork pressure showed the strongest conditional association with nervousness among the contextual indicators examined. The corresponding Bulgarian values were 7.83 and 39.1%. A descriptive comparison with official aggregate HBSC 2021/2022 findings indicates the continuing relevance of these social dimensions without replicating the individual-level models. The cross-sectional, self-report design precludes causal conclusions. Findings support combining family engagement, a supportive school climate, and efforts to reduce excessive schoolwork pressure.*

Keywords: *psychological well-being; nervousness; school climate; social support; HBSC*

1. Увод

Психологическото благополучие в юношеството включва положителна оценка на живота, принадлежност и отношения, които осигуряват сигурност и подкрепа. Семейството запазва централно значение, но приятелите, съучениците и учителите също се превръщат в самостоятелни източници на приемане или напрежение. Международните HBSC изследвания установяват по-ниска удовлетвореност и повече психологически оплаквания при момичетата, по-големите ученици и младежите от материално затруднени

семейства (de Looze et al., 2018; Kern et al., 2020; Hammami et al., 2023). Социалната подкрепа е последователно свързана с по-добри резултати, като семейната подкрепа обикновено има по-силна връзка от приятелската (Bi et al., 2021; Brisson et al., 2024; Zaborskis et al., 2022).

Училището може да бъде едновременно среда на принадлежност и източник на продължителен натиск. По-високата училищна свързаност е свързана с по-добро психично здраве (Allen et al., 2018, 2024), а подкрепата от учители и съученици – с по-ниска самота (Zheng et al., 2024). Учебният натиск съпътства по-неблагоприятни психологически показатели (Löfstedt et al., 2020; Brons et al., 2024). Докладите от HBSC 2021/2022 допълнително показват спад на удовлетвореността, отслабване на подкрепата и увеличаване на учебния натиск, особено при по-големите момичета (Cosma et al., 2023; World Health Organization Regional Office for Europe, 2024).

Настоящото изследване има за цел да установи как училищната среда, семейната и приятелската подкрепа и семейното материално положение са свързани с два допълващи се, но не изчерпателни показателя на психологическото благополучие: удовлетвореността от живота и честото чувство на нервност. Понятието „нервност“ се използва в тесния смисъл на самооценения симптом от въпросника и не се приравнява на тревожно разстройство. Формулирани са следните хипотези: (1) подкрепата от семейството, приятелите, съучениците и учителите е положително свързана с удовлетвореността от живота; (2) същите източници на подкрепа са свързани с по-ниска вероятност за честа нервност; (3) учебният натиск е свързан с по-ниска удовлетвореност и по-честа нервност; (4) ниското семейно благосъстояние е рисков фактор и за двата показателя. Поради напречния дизайн хипотезите се отнасят до посоката на асоциациите, а не до причинни ефекти.

2. Методология

Използвани са индивидуалните данни от международното изследване Health Behaviour in School-aged Children 2017/2018, проведено по общ протокол сред ученици на 11, 13 и 15 години (HBSC Data Management Centre, 2022; Inchley et al., 2020). Първоначалният файл съдържа 244 097 наблюдения. За настоящия анализ е конструирана аналитична европейска подизвадка, от която са изк-

лючени Армения, Азербайджан, Грузия, Гренландия, Израел, Казахстан, Канада и Турция. Това е аналитичен избор за целите на изследването, а не официална регионална класификация на HBSC, и следва да се отчита при обобщаването на резултатите. Подизвадката включва 197 931 ученици от 39 държави и региони. Англия, Шотландия и Уелс, както и двата белгийски региона, са запазени като отделни единици съобразно структурата на международния файл. Българската извадка е 4 548 ученици.

Изследването е вторичен количествен анализ на напречни самоотчетни данни. Удовлетвореността от живота е измерена с еднопунктовата стълбица на Cantril от 0 („най-лошият възможен живот“) до 10 („най-добрият възможен живот“). Нервността е отделният пункт „чувство на нервност“ от HBSC Symptom Checklist, отнасящ се до последните шест месеца. За основния анализ той е дихотомизиран като чест симптом при отговор „почти всеки ден“ или „повече от веднъж седмично“. Показателят не е диагностична скала за тревожно разстройство и не следва да се интерпретира като клинична диагноза.

Подкрепата от съученици е операционализирана чрез три твърдения за взаимопомощ, приемане и съвместност, а подкрепата от учители – чрез три твърдения за приемане, грижа и доверие. Отговорите са реверсирани, така че по-високата средна стойност в диапазона 0 – 4 да означава повече подкрепа. Семейната и приятелската подкрепа са измерени с по четири твърдения от съответните подскали за възприемана социална подкрепа; средните им стойности са в диапазона 0 – 6. Вътрешната съгласуваност е $\alpha = 0{,}76$ за подкрепата от съученици, $\alpha = 0{,}83$ за учителската, $\alpha = 0{,}94$ за семейната и $\alpha = 0{,}92$ за приятелската подкрепа. Учебният натиск е оценен с един въпрос по четиристепенна скала. Социално-икономическият статус е представен чрез относителния индекс Family Affluence Scale (FAS): най-ниски 20%, средни 60% и най-високи 20%. Полът и възрастовите групи 11, 13 и 15 години са включени като контролни променливи.

Изчислени са претеглени описателни показатели и α на Cronbach. Бивариантните връзки са оценени с претеглен Pearson r, който при честата нервност има точково-бисериална интерпретация; липсващите стойности са изключвани двойково. Претеглен ANOVA проверява различията в удовлетвореността между държа-

вите и FAS групите, като ефектът е представен чрез η^2. За удовлетвореността е приложена претеглена линейна, а за нервността – бинарна логистична регресия. Непрекъснатите предиктори са стандартизирани: B показва промяна в точки по скалата 0 – 10 при едно стандартно отклонение, а OR се отнася до шансовете. Моделите контролират пола, възрастта и държавата чрез фиксирани ефекти; стандартните грешки са групирани по клас. Пълни данни имат 159 775 участници – 38 156 (19,3%) по-малко от европейската извадка. Не е извършено множествено импутиране или анализ на механизма на липсващите данни. Поради напречния дизайн резултатите се интерпретират като асоциации. Данните от 2021/2022 г. се използват само за агрегирана описателна съпоставка, а не за повторение на индивидуалните модели.

Таблица 1. Описателни показатели за обединената европейска извадка

Показател	Валиден n	M / %	SD	α
Удовлетвореност от живота (0 – 10)	195 059	7,74	1,87	–
Честа нервност, %	193 759	25,5	–	–
Подкрепа от съученици (0 – 4)	181 326	2,84	0,84	0,76
Подкрепа от учители (0 – 4)	180 319	2,78	0,93	0,83
Учебен натиск (1 – 4)	193 666	2,32	0,94	–
Семейна подкрепа (0 – 6)	181 374	4,71	1,71	0,94
Приятелска подкрепа (0 – 6)	187 906	4,29	1,74	0,92

Бележка. Показателите са претеглени; α = коефициент на Cronbach. Източник: собствен анализ на HBSC 2017/2018.

3. Резултати

В обединената европейска подизвадка средната удовлетвореност от живота е 7,74 (SD = 1,87), а 25,5% от учениците съобщават чувство на нервност почти всеки ден или повече от веднъж седмично. Различията между държавите са съществени. Средната удовлетвореност варира от 7,33 в Малта до 8,43 в Северна Македония, а делът на честата нервност – от 9,7% в Германия до 43,5% в Италия. За България средната удовлетвореност е 7,83, близо до стойността в обединената извадка, но честата нервност достига 39,1%. Това е вторият най-висок дял сред включените държави и региони. Сравнението следва да се чете предпазливо, тъй като са-

моотчетите могат да отразяват и културни различия в разбирането и използването на отговорните категории.

Дисперсионният анализ потвърждава различията в удовлетвореността от живота между държавите и регионите, $F(38, 195\,020) = 89{,}29$, $p < 0{,}001$, $\eta^2 = 0{,}017$. Ефектът е малък: държавата обяснява приблизително 1,7% от общата вариация. Различия има и между трите групи по семейно благосъстояние, $F(2, 187\,297) = 1329{,}89$, $p < 0{,}001$, $\eta^2 = 0{,}014$. Претеглените средни стойности на удовлетвореността нарастват от 7,37 при нисък FAS до 7,76 при среден и 8,07 при висок FAS.

Таблица 2. Претеглени корелации с показателите за психологическо благополучие

Показател	Удовлетвореност от живота r	Честа нервност rpb
Честа нервност	−0,25	–
Подкрепа от съученици	0,28	−0,17
Подкрепа от учители	0,28	−0,17
Учебен натиск	−0,21	0,23
Семейна подкрепа	0,29	−0,14
Приятелска подкрепа	0,16	−0,08
Непрекъснат FAS индекс	0,10	−0,06

Бележка. r = коефициент на Pearson; rpb = точково-бисериален коефициент. Двойково валидният n варира от 177 515 до 191 674; всички показани коефициенти са с p < 0,001. Източник: собствен анализ на HBSC 2017/2018.

Корелационният анализ показва очакваната посока на връзките. Удовлетвореността от живота е най-тясно свързана със семейната подкрепа (r = 0,29), учителската и съученическата подкрепа (и при двете r = 0,28), а честата нервност – отрицателно с удовлетвореността (rpb = −0,25) и положително с учебния натиск (rpb = 0,23). Размерите на връзките са малки до умерени; поради голямата извадка съдържателната им големина е по-информативна от самата статистическа значимост.

При условие че останалите включени фактори са статистически контролирани, и четирите източника на подкрепа са свързани с по-висока удовлетвореност от живота. Най-голям е коефициентът на семейната подкрепа (B = 0,37), следван от подкрепата

на съучениците (B = 0,28) и учителите (B = 0,25). Връзката на приятелската подкрепа е по-слаба (B = 0,07). Това не обезценява приятелствата: общуването с приятели, включително онлайн, може да има различно значение според преживяваната самота (Lyyra et al., 2022). Едно стандартно отклонение повече учебен натиск е свързано с 0,22 точки по-ниска удовлетвореност. Ниският FAS има отрицателна условна връзка (B = −0,33), а високият – положителна (B = 0,28). Момичетата и по-големите ученици също отчитат по-ниска удовлетвореност. Моделът обяснява 21,6% от вариацията, което показва съдържателен, но непълен обхват на включените социални фактори.

Таблица 3. Предиктори на удовлетвореността от живота и честата нервност (n = 159 775)

Предиктор	Удовлетвореност B (SE)	Честа нервност OR [95% CI]
Момиче (спрямо момче)	−0,18 (0,01)***	1,64 [1,60; 1,68]***
13 г. (спрямо 11 г.)	−0,20 (0,01)***	1,12 [1,08; 1,16]***
15 г. (спрямо 11 г.)	−0,43 (0,01)***	1,31 [1,26; 1,36]***
Ниска FAS (спрямо средна)	−0,33 (0,01)***	1,11 [1,08; 1,15]***
Висока FAS (спрямо средна)	0,28 (0,01)***	0,99 [0,95; 1,02]
Подкрепа от съученици	0,28 (0,01)***	0,82 [0,81; 0,83]***
Подкрепа от учители	0,25 (0,01)***	0,86 [0,85; 0,88]***
Учебен натиск	−0,22 (0,01)***	1,60 [1,58; 1,62]***
Семейна подкрепа	0,37 (0,01)***	0,83 [0,82; 0,84]***
Приятелска подкрепа	0,07 (0,01)***	0,94 [0,93; 0,95]***

*Бележка. Непрекъснатите предиктори са стандартизирани. В линейния модел B показва промяната в точки по скалата 0 – 10 при едно стандартно отклонение в предиктора. В логистичния модел OR се отнася до промяна в шансовете, а не до процентни пунктове вероятност. Моделите включват фиксирани ефекти за държава; стандартните грешки са групирани по клас. Пълният анализ използва наличните случаи по всички променливи (n = 159 775). *** p < 0,001. Източник: собствен анализ на HBSC 2017/2018.*

При честата нервност учебният натиск показва най-силната условна връзка сред разглежданите контекстуални показатели: едно стандартно отклонение повече натиск е свързано с 60% по-високи шансове (OR = 1,60), а не с увеличение на индивидуалната вероятност с 60 процентни пункта. Момичетата имат 64% по-високи

шансове от момчетата. Подкрепата от съученици (OR = 0,82), семейството (OR = 0,83) и учителите (OR = 0,86) е свързана с по-ниски шансове за честа нервност; приятелската подкрепа има по-малка, но статистически надеждна връзка (OR = 0,94). Ниският FAS е свързан с 11% по-високи шансове, докато високият FAS не се различава статистически значимо от средната група след отчитане на останалите фактори. Хипотезите получават обща подкрепа по отношение на очакваните посоки, но резултатите уточняват, че приятелската подкрепа има ограничена условна връзка, а високият FAS не показва самостоятелен защитен ефект за честата нервност.

4. Обсъждане

Резултатите очертават последователна асоциативна картина. Семейната подкрепа показва най-силната положителна условна връзка с удовлетвореността, вероятно защото осигурява относително стабилно усещане за сигурност и достъпна помощ. Подкрепата от съученици и учители също е свързана с по-висока удовлетвореност и по-ниски шансове за нервност, в съзвучие с изследванията на училищната принадлежност (Allen et al., 2018, 2024; Zheng et al., 2024). Напречните данни обаче не позволяват причинно обяснение и не изключват обратна посока на връзката.

Учебният натиск има по-силна връзка с честата нервност от отделните защитни показатели, в съответствие с други HBSC анализи (Löfstedt et al., 2020; Brons et al., 2024). Това не означава, че високите изисквания сами по себе си са вредни. Рискът вероятно нараства, когато те се преживяват като непрекъснати, трудно контролируеми и несъответстващи на наличната подкрепа. Практическият акцент е върху баланса между очаквания, автономия, обратна връзка и достъпна помощ.

Социално-икономическите различия остават видими след статистически контрол за социалната и училищната среда. Учениците от най-ниската FAS група имат по-ниска удовлетвореност и по-честа нервност. Вероятните механизми включват хроничен стрес, ограничени възможности за участие и по-ниско усещане за контрол, но те не са пряко проверени в настоящия анализ (Hammami et al., 2023; Brons et al., 2024).

България има близка до европейската средна удовлетвореност, но отчетливо по-висока честа нервност. Това разминаване показва,

че положителната глобална оценка на живота може да съществува паралелно с ежедневни напрежения и че един показател не е достатъчен за описание на психичното състояние. Практически са необходими ранно разпознаване на напрежението и достъпна подкрепа, без обичайните преживявания да се патологизират.

4.1. Съпоставка с официалните резултати от HBSC 2021/2022

Официалните доклади за HBSC 2021/2022 обхващат над 280 000 ученици от 44 държави и региони. Спрямо 2017/2018 г. се наблюдават спад на удовлетвореността, повече здравни оплаквания и устойчиви социално-икономически неравенства (Cosma et al., 2023). Тези агрегирани тенденции не доказват индивидуални механизми и не показват дали коефициентите от 2017/2018 г. са запазени.

Между 2018 и 2022 г. високата семейна подкрепа намалява от 73% на 67%, а приятелската – от 61% на 58%. При 15-годишните момичета учебният натиск нараства от 54% на 63%, а при момчетата – от 40% на 43%; учителската и съученическата подкрепа също отслабват (World Health Organization Regional Office for Europe, 2024). Съпоставката показва актуалност на темите, но повторение на индивидуалните модели изисква данните от 2021/2022 г.

4.2. Българските ученици в сравнителна перспектива

В анализа за 2017/2018 г. България има средна удовлетвореност 7,83 при 7,74 за европейската извадка, но 39,1% честа нервност при средно 25,5% – вторият най-висок дял след Италия. През 2021/2022 г. удовлетвореността намалява от 7,64 при 11-годишните до 7,10 при 15-годишните. България е и сред държавите с най-големи различия според семейното благосъстояние (Cosma et al., 2023). Националната средна стойност следователно прикрива по-уязвими групи сред поголемите и материално затруднените ученици.

При 15-годишните в България не е установена статистически значима полова разлика във високата учителска подкрепа; това не доказва високо равнище, а само липса на надеждна разлика. За страната липсват данни по WHO-5 и тя не може да бъде класирана по този показател. Най-коректният извод е за средна глобална удовлетвореност, но неблагоприятна позиция по нервност и социално-икономически неравенства.

4.3. Ограничения

Изследването има няколко ограничения. Напречният дизайн не установява причинност или посока на връзките. Всички показатели са самоотчетни и не е проверена измервателната им инвариантност между държави и езици. Удовлетвореността, натискът и нервността са еднопунктови показатели; нервността не е диагноза, а дихотомизирането ѝ губи информация. Пълният модел изключва 19,3% от извадката без импутиране или анализ на липсващите данни. Фиксираните ефекти за държава не показват дали връзките варират между националните контексти, а взаимодействия като пол × възраст, пол × натиск и FAS × подкрепа не са тествани. Европейската подизвадка е аналитичен избор. Не са представени допълнителни показатели за пригодност и дискриминация на логистичния модел. Данните от 2021/2022 г. са само агрегирана съпоставка; следователно числовите модели описват 2017/2018 г.

5. Заключение

Удовлетвореността от живота и честото чувство на нервност при европейските ученици са свързани с няколко едновременно действащи социални системи. Анализът на индивидуалните данни от HBSC 2017/2018 показва, че семейната подкрепа има най-силната положителна условна връзка с удовлетвореността, а подкрепящите отношения със съученици и учители са свързани както с по-положителна оценка на живота, така и с по-ниски шансове за честа нервност. Учебният натиск и ниското семейно благосъстояние се очертават като рискови показатели, без резултатите да доказват причинност. Официалните агрегирани резултати от HBSC 2021/2022 не заменят и не възпроизвеждат моделите, но показват актуалността на разглежданите измерения в по-неблагоприятна следпандемична среда, характеризираща се с по-слаба подкрепа и по-силен учебен натиск, особено при по-големите момичета. Практическият извод е, че училищните програми не бива да се ограничават до индивидуално консултиране. По-перспективен е комплексен подход: укрепване на семейната комуникация, обучение на учителите за подкрепящо взаимодействие, работа с класовата общност и преглед на източниците на прекомерен учебен натиск.

Ефективността на подобни мерки следва да бъде проверявана с надлъжни или интервенционни дизайни.

Етични съображения и достъп до данните

Настоящото изследване е вторичен анализ на деидентифициран международен HBSC файл и не включва контакт с участниците. Първичното събиране следва международен протокол и приложимите национални етични процедури. Данните и документацията са достъпни чрез HBSC Data Management Centre: https://www.uib.no/en/hbscdata/113290/open-access; протоколите – на https://www.hbsc.org/publications/survey-protocols/, а агрегатите за 2021/2022 г. – чрез https://data-browser.hbsc.org. При последващо публикуване е препоръчително аналитичният код и точните правила за претегляне да бъдат приложени като допълнителни материали.

Литература

Allen, K. A., Greenwood, C. J., Berger, E., Patlamazoglou, L., Reupert, A., Wurf, G., May, F., O'Connor, M., Sanson, A., Olsson, C. A., & Letcher, P. (2024). Adolescent school belonging and mental health outcomes in young adulthood: Findings from a multi-wave prospective cohort study. School Mental Health, 16, 149–160. https://doi.org/10.1007/s12310-023-09626-6

Allen, K. A., Kern, M. L., Vella-Brodrick, D., Hattie, J., & Waters, L. (2018). What schools need to know about fostering school belonging: A meta-analysis. Educational Psychology Review, 30(1), 1–34. https://doi.org/10.1007/s10648-016-9389-8

Bi, S., Stevens, G. W. J. M., Maes, M., Boer, M., Delaruelle, K., Eriksson, C., Brooks, F. M., Tesler, R., van der Schuur, W. A., & Finkenauer, C. (2021). Perceived social support from different sources and adolescent life satisfaction across 42 countries/regions: The moderating role of national-level generalized trust. Journal of Youth and Adolescence, 50, 1384–1409. https://doi.org/10.1007/s10964-021-01441-z

Brisson, R., Furstova, J., Sokolová, L., Eriksson, C., Boniel-Nissim, M., & Badura, P. (2024). Trends in the link between perceived social support and life satisfaction in adolescents (2013/14–2021/22): A cross-national study. International Journal of Public Health, 69, 1607283. https://doi.org/10.3389/ijph.2024.1607283

Brons, M. E., Helbich, M., Elgar, F. J., Lenzi, M., Bolt, G., Dierckens, M., Cosma, A., Visser, K., & Stevens, G. W. J. M. (2024). School socioeconomic status and psychological complaints among adolescents in 44 countries: The mediating role of schoolwork pressure and classmate support and the moderating role of family SES and country-level income inequality. Social Science & Medicine, 354, 117062. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2024.117062

Cosma, A., Abdrakhmanova, S., Taut, D., Schrijvers, K., Catunda, C., & Schnohr, C. (2023). A focus on adolescent mental health and well-being in Europe, central Asia and Canada: Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey (Vol. 1). WHO Regional Office for Europe. https://iris.who.int/handle/10665/373201

de Looze, M. E., Huijts, T., Stevens, G. W. J. M., Torsheim, T., & Vollebergh, W. A. M. (2018). The happiest kids on earth: Gender equality and adolescent life satisfaction in Europe and North America. Journal of Youth and Adolescence, 47, 1073–1085. https://doi.org/10.1007/s10964-017-0756-7

Hammami, N., Gobina, I., Lukoševičiūtė, J., Kostičová, M., Lyyra, N., Gariépy, G., Šmigelskas, K., Baban, A., Malinowska-Cieślik, M., & Elgar, F. J. (2023). Socioeconomic inequalities in adolescent health complaints: A multilevel latent class analysis in 45 countries. Current Psychology, 42, 18590–18601. https://doi.org/10.1007/s12144-022-03038-6

Health Behaviour in School-aged Children study. (2023). Data browser: Findings from the 2021/2022 international HBSC survey. https://data-browser.hbsc.org

HBSC Data Management Centre. (2022). HBSC 2017/2018 international data file [Data set]. University of Bergen. https://www.uib.no/en/hbscdata/113290/open-access

Inchley, J., Currie, D., Budisavljevic, S., Torsheim, T., Jåstad, A., Cosma, A., Kelly, C., & Arnarsson, Á. M. (Eds.). (2020). Spotlight on adolescent health and well-being: Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. WHO Regional Office for Europe.

Kern, M. R., Duinhof, E. L., Walsh, S. D., Cosma, A., Moreno-Maldonado, C., Molcho, M., Currie, C., & Stevens, G. W. J. M. (2020). Intersection-

ality and adolescent mental well-being: A cross-nationally comparative analysis of the interplay between immigration background, socioeconomic status and gender. Journal of Adolescent Health, 66(6, Suppl.), S12–S20. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.02.013

Löfstedt, P., García-Moya, I., Corell, M., Paniagua, C., Samdal, O., Välimaa, R., Lyyra, N., Currie, D., & Rasmussen, M. (2020). School satisfaction and school pressure in the WHO European Region and North America: An analysis of time trends (2002–2018) and patterns of co-occurrence in 32 countries. Journal of Adolescent Health, 66(6, Suppl.), S59–S69. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.03.007

Lyyra, N., Junttila, N., Gustafsson, J., Lahti, H., & Paakkari, L. (2022). Adolescents' online communication and well-being: Findings from the 2018 health behavior in school-aged children (HBSC) study. Frontiers in Psychiatry, 13, Article 976404. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2022.976404

World Health Organization Regional Office for Europe. (2024). A focus on adolescent social contexts in Europe, central Asia and Canada: Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey (Vol. 7). https://iris.who.int/handle/10665/379486

Zaborskis, A., Kavaliauskienė, A., Dimitrova, E., & Eriksson, C. (2022). Pathways of adolescent life satisfaction association with family support, structure and affluence: A cross-national comparative analysis. Medicina, 58(7), 970. https://doi.org/10.3390/medicina58070970

Zheng, Y., Panayiotou, M., Currie, D., Yang, K., Bagnall, C., Qualter, P., & Inchley, J. (2024). The role of school connectedness and friend contact in adolescent loneliness, and implications for physical health. Child Psychiatry & Human Development, 55, 851–860. https://doi.org/10.1007/s10578-022-01449-x